

n. Edep

Edep; *akıl ve hikmete muvafık hareket etmektir.*

Edep ve irfan sahibi olanlar, hayatını nizam ve intizam içinde geçirir ve huzur ile yaşarlar. İnsanlığın ruhu, hakikati ve ziyneti olan edep ve terbiyenin; toplum için ehemmiyet ve fazileti, aşikârdır.

Ahlâk ve faziletin esası edep, irfan ve hikmettir. Zahiri sureti itibariyle varlıkların en güzeli olan insanın, manevî güzelliği de edep ve irfan ile edilir. Zira cismin güzelliği geçicidir. Onun da en ihtişamlı vakti, bir gül gibi açılan gençlik çağıdır. Bu dönemin letafet ve teravetine doyulmaz; amma ne çare ki, geçici olduğundan çok sürmez. Kısa bir zamanda sararır, solar ve bir rüzgar gibi uçar gider. Eğer insan, o gençliği gaflet ile geçirmez, iffet dairesinde muhafaza eder ve Cenab-ı Hakkın emirlerine imtisal ederse, gençliğini ebedileştirmiş olur.

“Evet, cesedin genç iken latif, zarif ve güzel gül çiçeğine benzerse de ihtiyarlığında kuru ve uyumuş kış çiçeğine benzer ve tahavvül eder.”[1](#)

Edep ve irfan, insanlığın cemal-i manevîsidir. İnsan, hayatının her devresini edep ve irfanını devam ettirirse, âhirette de itibar görür ve değer kazanır. Yani Cennete layık kıymet alır.

Her güzellikte olduğu gibi, edebin de timsali peygamberimiz Hz. Muhammed (sav)’dir. Allah-ü Teâla edebin her çeşidini peygamberimizde cem etmiştir. Bundan dolayıdır ki, Resulü Ekrem (sav) şöyle buyurmuştur:

“Rabbim bana edebi güzel bir surette ihsan etmiş, edeplendirmiş.”

Peygamberlere, âlimlere, salihlere, yaşlılara ve lütuf sahibi kimselere hürmet etmek, edeb-i insaniye ve diniyedendir. Her yerde hazır ve nazır olan; bütün kâinatı murakabe ve temaşa eden Cenab-ı Hakka karşı edep, insanlara karşı olan edebin çok fevkindedir. İnsan en büyük tazimi, kendini yoktan var eden, hadsiz nimetlerle besleyen Halikına karşı yapmalıdır.

*Edep ve haya, her insanda güzeldir, ama **kadında** daha da güzeldir.* İnsanlık âlemi için ehemmiyetli ve lüzumlu olan kadınlar, şefkat ve merhametin timsalidirler.

Onları fazilet ve irfana sevk edecek hakikat ise, ilim, edep ve hayadır Onlar bu güzel meziyetler ile bezenmelidirler. Bir kadın ancak edep, irfan ve fazilet ile kemale erer. Bunlardan mahrum olan bir kadının dış güzelliği bir kıymet ifade etmez.

Bu konmuda Bediuzzaman Hazretlerinin görüşlerini dikkatinize sunuyorum:

“Kadının en cazibedar, en tatlı güzelliği, kadınlığa mahsus bir letafet ve nezaket içindeki hüsn-ü sîretidir. Ve en kıymetdar ve en şirin cemali ise; ulvî, ciddî, samimî, nuranî şefkatidir. Şu cemal-i şefkat ve hüsn-ü sîret , âhir hayata kadar devam eder, ziyadeleşir.”[2](#)

“Mimsiz medeniyet, taife-i nisayı yuvalardan uçurmuş, hürmetleri de kırmış, mebzul metayı yapmış. Şer'-i İslâm onları Rahmeten davet eder eski yuvalarına. Hürmetleri orada, rahatları evlerde, hayat-ı ailede. Temizlik zînetleri. Haşmetleri, hüsn-ü hulk; lütf-u cemali, ismet; hüsn-ü kemali, şefkat; eğlencesi, evlâdı. Bunca esbab-ı ifsad, demir-sebat kararı.”[3](#)

Bir kadın fikrini, hissiyatını ve kalbini marifet ve muhabbetullahla doldurursa, fazilet ve irfan sahibi olur, ruhu feyizle dolar. Böyle bir kadın, Halık-ı Hakimin lütuf ve keremine kavuşmuş olur.

Her türlü güzel ahlâk; kalbi iman, edep ve haya ile bezenmiş kadınlardan nebean etmektedir. Bir kadın, fikrini hakikat nurlarıyla ne kadar tenvir ederse insanlığa o derece faydalı olur. Onların eşsiz şefkatleri ve halis ubudiyetleri rahmet-i ilâhiyeyi celbedip, ruha sürur, kalbe ferahlık verir. Bu vasıfları taşıyan kadınları Peygamber Efendimiz (asm.) “Cennet annelerin ayakları altındadır.” diyerek övmüştür. Acaba dünyadaki bütün şairler, edipler ve mütefekkirler toplansalar kadınları bu şekilde methedebilirler mi?

Edebin başı insanın haddini bilmesidir. Haddini bilmek irfan ve faziletin temeli ve gereğidir. Haddini bileni herkes sever ve hürmet eder. Haddini bilmeyen ve edepten mahrum olan bir kimse, sevgi ve saygıdan mahrum kalır; herkesin nefretini kazanır.

Kendini beğenen, enaniyetine güvenen ve haddinden tecavüz edenleri hiç kimse sevmez ve onlara ehemmiyet vermez. Haddini bilmenin zıddı *hodbinlik*dir. Hodbinlik, kendisinde bir meziyet ve kemalat var zannederek halka karşı büyük görünme halidir. Hâlbuki benlik ve enaniyetle iftihar etmek her türlü fenalığın menşei olan cehaletin eseridir.

Haddini bilen insan, şeref ve izzetini mahviyette bulur. Çünkü bir insanın izzeti, Cenab-ı Hakk'ın huzurunda gösterdiği zilletindedir. İşte insanı yüksek derecelere çıkaran, bu ulvî haslettir.

Haddini bilmek büyük bir irfandır. Zillete düşmek istemeyen insan, haddini bilmeli ve haddini tecavüz etmemelidir. Haddini tecavüz eden kişi, zillete düşer ve ayaklar altında ezilir. Büyüklerimiz ne güzel söylemişler:

“Ne mutlu o adama ki, kendini bilip haddinden tecavüz etmez.”

Yüksek meziyetler paha biçilmez değerlerdir. Bunun için onlar, büyük sermaye ister. Bu dereceye ve makama kavuşmak için de çok çalışmak, azamî gayret göstermek icabeder. Böylesine yüksek faziletlere ulaşabilmek, ancak ilim, marifet ve ubudiyet gibi meziyetlerle mümkündür.

Gurur, kibir ve kendini beğenme büyük bir günahdır. Bu gibi kötü hasletler, hikmete ve ubudiyete zıttır; bir mü'minin âleminde olmamalıdır.

Esasen, hakikat erbabı nazarında insanın iftihar edeceği hiçbir şeyi yoktur; çünkü bütün hayırlar Allah'tandır. Hayalden ibaret olan fanî varlığıyla mağrur olmak, insan için akıl kârı değildir. Zira fanî şeylerle iftihar edilmez. Hatta insan ilmine, irfanına ve ubudiyetine bile güvenemez. İnsanın güveneceği bir şeyi varsa o da, yegâne melcei ve istinatgâhı olan lütf-u ilâhi ve tevfik-i Rabbânîdir.

Dipnotlar:

[1](#) *Mesnevî-i Nuriye, s. 118.*

[2](#) *Sözler, s. 640.*

[3](#) *Sözler, s. 727.*